

Довгань А.І.,
завідувач кафедри природничо-математичних
дисциплін та технологій
КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»,
кандидат географічних наук, доцент.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Фінансова грамотність у наш час стала важливим світовим трендом. У багатьох країнах створюються національні програми підвищення фінансової грамотності споживачів фінансових послуг. Особливо цей процес посилюється після світової фінансової кризи 2008 року. І саме в ньому роль держави стає надзвичайно важливою. Проте для ефективного виконання функцій держави необхідна співпраця з іншими зацікавленими сторонами учасниками процесу підвищення рівня фінансової грамотності, зокрема приватним сектором та фінансовими установами.

Фінансова грамотність є важливою для окремих осіб, фінансової системи та для розвитку економіки загалом. Так, розвиток економіки залежить від розподілу ресурсів. Фінансова грамотність є чинником, який впливає на розподіл ресурсів в економіці [1].

Сучасна економіка передбачає широку участь населення в інвестиційних, страхових та іпотечних схемах, що допомагають вирішити питання пенсійного накопичення, соціального і медичного страхування, освіти і житла. Збільшення і раціональне використання заощаджень забезпечує більш високий рівень економічної і соціальної стабільності та одночасно створює основи стійкості фінансової системи і макроекономічної збалансованості економіки держави.

Раціональна фінансова поведінка населення, використання накопичувальних і страхових інструментів передбачає достатній рівень фінансової грамотності, який дозволяє громадянам активно взаємодіяти з економічними інститутами, широко використовувати продукти банківського і страхового сектора, системи пенсійного страхування.

Фінансова грамотність допомагає домогосподарствам ефективно планувати і використовувати родинний бюджет, приймати рішення у сфері особистих фінансів, виходячи зі своїх інтересів, уникати зайвої заборгованості, орієнтуватися в складних послугах та продуктах, що пропонуються фінансовими інститутами, розпізнавати загрози і знижувати ризики шахрайства з боку потенційно недобросовісних учасників ринку.

Розвиток фінансової грамотності є важливим напрямком зміцнення середнього класу, ощадної поведінки населення як основи макроекономічної стабільності і розвитку сучасного фінансового сектора. Місце фінансової грамотності населення визначається зростанням значення індивідуальних фінансових рішень у забезпеченні особистого добробуту на всіх етапах життєвого циклу – при отриманні освіти, створенні сім'ї, народженні дітей, забезпеченні домогосподарства житлом, зміні сфери діяльності і закінченні трудової діяльності, виході на пенсію тощо [2].

Сьогодні проблему підвищення рівня фінансової грамотності можна віднести до загальнонаціональних, оскільки вона безпосередньо пов'язана зі зростанням конкурентоспроможності держави та її фінансовою безпекою.

Негативна економічна ситуація в Україні обумовлена й рівнем фінансової грамотності та обізнаності громадян, сучасний портрет яких сьогодні виглядає досить непривабливо. Сьогодні експерти з багатьох країн світу дійшли висновку, що глобальна фінансова криза здебільшого була спричинена через фінансову безграмотність споживачів фінансових послуг. Щоб уникнути такої ситуації в майбутньому, уряди багатьох країн світу спрямовують зусилля на підвищення рівня фінансової освіти [3].

Тому, на сучасному етапі розвитку суспільства характерною ознакою якісної освіти є не лише всебічне ґрунтовне засвоєння знань і передових технологій з економіки, а й формування основ економічної компетентності, що базується на встановленні професійних якостей особистості. Економічна освіта стала важливим компонентом шкільних знань, необхідним для вирішення завдань соціалізації та підготовки молодого людини як рівноправного, активного, діяльного члена суспільства.

Фінансова грамотність є необхідною складовою економічної культури особистості, що дає змогу зрозуміти закони економічного розвитку та сприяє формуванню світогляду цивілізованої людини, що визначає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності, сприяє розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг та платника податків.

Враховуючи вищезазначене, особливо важливим є формування освітніх програм, розрахованих на різні вікові та соціальні групи населення. Поділ населення на вікові групи має особливе значення, оскільки при формуванні теоретичних знань і навичок з фінансової грамотності населення має різний рівень інформованості і ступінь готовності до самостійного здійснення фінансових дій. Найбільш інформованим, згідно з проведеним моніторингом, є населення середнього віку, яке має практичний досвід власного ведення бізнесу, участі в інвестуванні, використанні банківських продуктів і послуг. Найменш підготовленими є діти, молодь і пенсіонери. Проте ступінь неготовності цих вікових категорій обумовлений різними чинниками, а тому методичні матеріали та інформаційна політика щодо підвищення фінансової грамотності цих вікових категорій мають бути різними [1].

Отже, розбудова громадянського суспільства, у якому діятиме грамотний активний споживач, неможлива без організації в масштабі всієї країни системного і комплексного впровадження економічного виховання й навчання в усіх формах і на всіх рівнях загальної середньої освіти. Економічна освіта в Україні – одна з головних форм адаптації людей до нових і швидко змінюваних умов життя, заснованих на принципах ринкової економіки.

Повноцінна освіта учнівської молоді має включати економічну освіту. У цьому зацікавлені, перш за все, школярі, які виходять у самостійне життя й намагаються зрозуміти економічні проблеми – від росту цін на товари та послуги до вміння оперувати цінними паперами; вчителі, які мають дати учням міцні знання, необхідні вміння та практично спрямовані навички з основ економіки.

Метою економічної освіти в системі загальної середньої освіти є така підготовка учнів, яка забезпечить їм достатній рівень життєвої компетентності у сфері економічних відносин на рівні держави, родини й окремої людини. Фінансова грамотність є необхідною складовою економічної культури особистості, що дає змогу зрозуміти закони економічного розвитку та сприяє формуванню світогляду цивілізованої людини, що визначає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності, сприяє розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг та дисциплінованого платника податків.

Курс за вибором «Фінансова грамотність» для учнів 10-х класів, розроблений у 2012 році, спрямований на реалізацію допрофільної та профільної підготовки школярів.

Метою курсу «Фінансова грамотність» є ознайомлення учнів із сучасними фінансовими продуктами та послугами, розвиток у них навичок використання таких продуктів, а також уміння складати власний фінансовий план на майбутнє.

Підвищення фінансової грамотності учнівської молоді в Україні сьогодні пов'язано з багатьма чинниками, зокрема з вивчення курсу «Фінансова грамотність», експериментальне впровадження якого в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів Київської області розпочалося 2012/2013 навчального року (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 19.07.2012 р. № 828 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітніх навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації України на 2012/2019 роки»). На даний час в області до цієї дослідно-експериментальної діяльності долучено близько 50 загальноосвітніх навчальних закладів.

Курс «Фінансова грамотність» орієнтований на вироблення практичних вмінь, навичок та компетенцій, а не просто отримання суто теоретичних знань. Він розрахований на викладання протягом навчального року в обсязі 35 год. в 2-10 класах. Для викладання курсу розроблені навчальні програми, підручники, посібники, робочі зошити для учнів та методичні рекомендації для вчителів. Всі матеріали курсу отримали відповідний гриф Міністерства освіти і науки України.

Курс «Фінансова грамотність» орієнтований на вироблення практичних вмінь, навичок та компетенцій, а не просто отримання суто теоретичних знань.

До загальних *цілей*, які реалізуються під час вивчення фінансової грамотності належать такі:

- засвоєння фундаментальних знань про фінансове життя суспільства: основних економічних категорій, законів, закономірностей, тенденцій;
- формування світогляду цивілізованої людини, що визнає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності тощо;
- сприяння розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг, платника податків тощо;
- підтримка інтересу до вивчення предметів економічного спрямування;
- формування фінансової культури.

Відповідно до загальних цілей курсу «Фінансова грамотність» основні завдання полягають у тому, щоб через практичну діяльність, адаптовану до вікових особливостей учнів, сформувати певні *економічні компетенції*:

- розуміння ролі фінансових установ в економіці;
- уміння знаходити інформацію про конкретні види фінансових послуг, що їх надають різні фінансові установи;
- уміння визначати доцільність користування тими чи іншими фінансовими послугами;
- навички оцінки переваг та недоліків різних фінансових продуктів.

При укладанні навчальних програм було дотримано наступних *принципів*:

- науковості (урахування сучасного рівня розвитку науки);
- модульності (що дозволило структурувати навчальний матеріал у певні змістові блоки з урахуванням чітких дидактичних цілей);
- інтегрованості (використання міжпредметних зв'язків: історія, математика, етика, правознавство);
- наступності (неперервності) (усі класи основної школи, врахування вікових особливостей учнів);
- моделювання (краще розуміти суспільно-економічні процеси);
- практичної спрямованості (застосування знань умовах, наближених до реальних).

Отже, фінансова грамотність є важливою умовою ефективного управління фінансовими ресурсами, сталості та ефективності фінансової системи, а також розвитку економіки країни.

Підвищення рівня фінансової грамотності населення держави посилить його спроможність здійснювати ефективний контроль за використанням власних фінансових ресурсів і приймати якісні фінансові рішення. Також це дозволить людині краще розуміти фінансові ризики, удосконалити управління ними. Фінансова грамотність має стати невід'ємним елементом фінансової культури суспільства.

Список використаних джерел

1. Фінансова грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України / Т.С. Смовженко, А.Я. Кузнецова // Регіональна економіка. – 2013. – № 2 (68). – С. 34-42. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
2. Блискавка О. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки [Електронний ресурс] / О. Блискавка, А. Зеленцова – Режим доступу до ресурсу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/159.htm.
3. Климчук А. Фінансова грамотність населення України залишає бажати кращого/А. Климчук. – Режим доступу: <http://www.business-territory.com/.../finansova-group>.
4. <http://www.ubs.edu.ua/ua/sotsialna-vidpovidalnist/finansova-gramotnist>
5. <http://www.imzo.gov.ua/diyalnist/innovatsiyna-ta-doslidno-eksperimentalna/kurs-finansova-gramotnist/>